

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Διεύθυνση (1941-1975)
ΧΡΟΝΗΣ ΤΣΙΜΠΟΥΚΗΣ

Σύνταξη (1941 - 1971)
ΤΑΣΟΣ ΤΣΙΜΠΟΥΚΗΣ

ΤΟΜΟΣ 46ος
ΑΘΗΝΑ 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1987
ΑΡΙΘ. ΤΕΥΧΟΥΣ 2 (1088)

Έκδοση - Διεύθυνση
ΠΑΝΑΓ. ΤΣΙΜΠΟΥΚΗΣ

Διεύθυνση συντάξεως
ΑΝΤ. ΒΑΓΙΑΣ
(Δ.Ν., Δικηγόρος)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΑΡΘΡΑ — ΜΕΛΕΤΕΣ — ΑΠΟΦΕΙΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ — ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ — ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ — ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	
ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΥΚΙΑΔΗ, Καθηγητή Νομικού Τμήματος Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: Συνδικαλιστικές ελευθερίες και κερδοσκοπικές δραστηριότητες	49
ΛΕΩΝ. ΝΤΑΣΙΟΥ, επ. Δικηγόρου: Ακύρωση διορισμού προσωρινής διοίκησης συνδικαλιστικής οργάνωσης. Αποκατάσταση προϋφιστάμενης αιρετής διοίκησης και θητεία αυτής	54
ΑΛΕΞ. ΠΟΥΛΛΟΥ, Δικηγόρου: Ένα ανύπαρκτο εργασιακό προβάδισμα (άρθρ. 1 παρ. 4 ν.δ. 4089/1960)	58
ΣΤΕΛ. ΒΛΑΣΤΟΥ, Δικηγόρου: Η δικαστική απαγόρευση της απεργίας.— Με αφορμή τις Μ. Πρ. Λαμ. 60/1986 και Μ. Πρ. Βόλ. 69/1986	93
Βιβλιοκρισίες: WOLFGANG D'ÄBLER, DAS ARBEITSRECHT 1, 1985 και DAS ARBEITSRECHT 2, 1986: Εργατικό δίκαιο για τη χειραφέτηση των εξαρτημένων μισθωτών, από τον ΑΡΙ ΚΑΖΑΚΟ	94
Ερμηνευτικά στοιχεία:	
● Αποδοχές υπαλλήλων γραφείων	96
● Σχετικά με την εναλλαγή ομάδων εργασίας	96
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ, Επιμέλεια Α.Κ.Τ. Ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων	
● Ερμηνεία άρθρ. 3, στοιχ. γ' και 57 παρ. 3 Συνθήκης ΕΟΚ και οδηγιών περί ελεύθερης κυκλοφορίας ιατρών	90
● Ερμηνεία άρθρ. 48 ΕΟΚ και άρθρ. 1 Καν. 1612/68 Όρος προσ-	

(Συνέχεια στη 2η σελίδα του εξωφύλλου)

ΣΕΛ. 49 - 96

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 9, ΑΘΗΝΑ, 105 59

ΤΗΛ. 3218503

2)1987

ΔΡΑΧΜΑΙ 200

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

WOLFGANG DÄUBLER DAS ARBEITSRECHT 1, 1985 και DAS ARBEITSRECHT 2, 1986: Εργατικό δικαίο για τη χειραφέτηση των εξαρτημένων μισθωτών.

Ο Wolfgang Däubler, καθηγητής του πανεπιστημίου της Βρέμης της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, είναι γνωστός στη χώρα μας από δημοσιεύσεις και διαλέξεις του εδώ και πάνω από δέκα χρόνια (βλ. πυκνές αναφορές στο έργο του ήδη από το 1974 στον Τραυλό - Τζανετάτο, Εργατικό δικαίο και βιομηχανική κοινωνία). Η επανέκδοση του δίτομου εργατικού δικαίου του σηματοδοτεί την ολοκλήρωση ενός σημαντικού έργου. Σε χίλιες πεντακόσιες πενήντα οχτώ σελίδες έχουμε σε βάθος ανάπτυξη όλων των θεμάτων του συγχρόνου εργατικού δικαίου. Η οργανική σχέση του συγγραφέα με τις κορυφαίες συνδικαλιστικές οργανώσεις των μισθωτών της χώρας του του επιτρέπει να εντοπίζει τα προβλήματα που απασχολούν την πράξη και να έχει μια ρεαλιστική και όχι θεωρησιακή σχέση με το αντικείμενό του. Άλλωστε το έργο του απευθύνεται όπως υπογραμμίζει ο ίδιος, τόσο στον πολιτικά και συνδικαλιστικά στρατευμένο μισθωτό όσο και στο φοιτητή και τον επιστήμονα.

Πριν περάσουμε στο περιεχόμενο του κρινομένου έργου πρέπει να εξάρουμε ένα στοιχείο που προσδιορίζει την επιστημονική και κοινωνική ταυτότητα του συγγραφέα. Ο Däubler είναι ο πρωτοπόρος της νεώτερης γενιάς των γερμανών εργατολόγων που κατάφερε να σπάσει το συμπαγές «καρτέλ» που κατακυριαχούσε μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο την επιστήμη του εργατικού δικαίου με κύριο εκπρόσωπο του Nipperdey. Με μια ασυνήθιστα μεγάλη και ποιοτική παραγωγή εισάγει στην επιστημονική συζήτηση θέματα και οπτικές που μέχρι τότε αποτελούσαν ταμπού. Αναλαμβάνει το επίπονο έργο για τη δημιουργία των προϋποθέσεων ανοίγματος ενός νέου διαλόγου και με νέους όρους με τους νομικούς της πράξης και ιδίως του δικαστές. Προσπαθεί με τον τρόπο αυτό να στηρίξει και να διαδώσει μια βασική ερμηνευτική αρχή του εργατικού δικαίου, την αρχή της προστασίας των μισθωτών στους κύκλους εκείνων των νομικών που μεταφράζουν τους γενικούς και αφηρημένους κανόνες δικαίου

σε συγκεκριμένες επιταγές και απαγορεύσεις. Πρόκειται για μια σημαντική προσφορά, ιδίως αν αναλογιστεί κανείς ότι στη Δυτική Γερμανία ο μαρξισμός ως μέθοδος επιστημονικής ανάλυσης δεν είναι «επιτρεπόμενο σπόρ» ή τουλάχιστον δεν είναι στο βαθμό που είναι στην ελληνική πανεπιστημιακή πράξη. Χαρακτηριστικό του έργου του Däubler είναι και τούτο. Η στράτευση του για τη χειραφέτηση των μισθωτών εκδηλώνεται (και) στο επιστημονικό επίπεδο με την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων που προσφέρει το κλασσικό οπλοστάσιο της επιστήμης του εργατικού δικαίου. Στο διάλογό του με τους νομικούς της πράξης χρησιμοποιεί το διαμορφωμένο επιστημονικό ιδίωμα εμπλουτισμένο με την εμπειρία του γερμανικού συνδικαλιστικού κινήματος. Έτσι η ανάλυση και η κριτική του είναι συγκεκριμένες και αποτελεσματικές. Αποφεύγει με άλλα λόγια την παγίδα μιας καθαρά πολιτικής ή πολιτικοφανούς στράτευσης που περιφρονεί το ειδικό και συγκεκριμένο για χάρη μιας γενικής και αφηρημένης και γι' αυτό υπερβατικής τοποθέτησης.

Στον πρώτο τόμο του εργατικού δικαίου του (Das Arbeitsrecht 1, 1985, σελ. 632), ο συγγραφέας αναλύει τους θεσμούς του συλλογικού εργατικού δικαίου. Μετά από ένα εισαγωγικό κεφάλαιο, όπου αντιμετωπίζει θέματα, όπως η λειτουργία του λεγομένου νομολογιακού δικαίου (Richterrecht) στο εργατικό δικαίο ή η «κρατούσα γνώμη», περνά στους λόγους που οδήγησαν στη δημιουργία του συγχρόνου εργατικού δικαίου καθώς και στις λειτουργίες του τελευταίου (σελ. 29 - 53). Εδώ εξαιρεί μια βασική αποστολή του εργατικού δικαίου: Τη βελτίωση των όρων παραχώρησης της εργασιακής δύναμης και τη διατήρηση του κοινωνικού status quo. Στο κεφάλαιο για τις συνδικαλιστικές ελευθερίες (σελ. 54 - 90) βρίσκουμε εκτός των άλλων και τα εξής δύο στοιχεία. Πρώτα - πρώτα την επισήμανση ότι η συνδικαλιστική ελευθερία της εργοδοτικής πλευράς έχει τυπικό χαρακτήρα. Η κατοχύρωσή της δεν έχει τη χειραφεσιακή λειτουργία που έχει για τους εξαρτημένους μισθωτούς, γιατί οι εργοδότες ως κύριοι των μέσων παραγωγής είναι σε θέση να επιβάλλουν τη θέλησή τους και χωρίς αυτήν. Το δεύτερο στοιχείο είναι η ιδιαίτερη διαπραγμάτευση της πρακτικής των διαγραφών μελών συνδικαλιστικών οργανώσεων που απασχόλησε ιδιαίτερα την πράξη στη Δυτική Γερμανία τα τελευταία χρόνια.

Στο κεφάλαιο για το δικαίο των συλλογικών συμβάσεων εργασίας (σελ. 91 - 207) εκτός από τα κλασσικά περιεχόμενα αναπτύσσονται συγκεκριμένα αντικείμενα συλλογικών ρυθμίσεων. Καταστάτικοί

χάρτες της εκμετάλλευσης και της επιχείρησης, οικονομικές αποφάσεις της επιχείρησης, δημιουργία νέων οργάνων και θεσμών, συνδικαλιστική δράση στην εκμετάλλευση κλπ. Σε ιδιαίτερη ανάλυση υποβάλλονται ακόμη οι άτυπες συμφωνίες που αναπτύσσονται στο περιθώριο του δικαίου των σ.σ.ε. και που έχουν πλατειά διάδοση. Στο 5ο κεφάλαιο για το δικαίο των εργασιακών αγώνων (σελ. 209 - 325) έχουμε εκτενή ανάπτυξη των αρχών που διέπασε η νομολογία των δικαστηρίων και που διέπουν τις εργασιακές αντιπαράθεσεις. Τις αρχές αυτές, το θεωρητικό και ιδεολογικό στίγμα των οποίων έχει σφραγίσει ο Nipperdey, υποβάλλει ο συγγραφέας σε αυστηρή κριτική. Επισημαίνουμε τη διαπραγμάτευση θεμάτων όπως η πολιτική και η προειδοποιητική απεργία, το νόθο επιχείρημα της προσβολής των συμφερόντων της ολότητας από την απεργία και η νομιμότητα της ανταπεργίας.

Αντικείμενο του 6ου και 7ου κεφαλαίου είναι το δικαίο της εκπροσώπησης των μισθωτών στο επίπεδο της εκμετάλλευσης και της επιχείρησης (σελ. 326 - 591). Πρόκειται για ζητήματα που τα τελευταία χρόνια απέκτησαν επικαιρότητα και στο ελληνικό δίκαιο. Τα βασικά θέματα στο δικαίο της εκμετάλλευσης είναι οι αρχές που το διέπουν, όπως η υποχρέωση της διατήρησης της εργασιακής ειρήνης, η σχέση των συνδικάτων με τα συμβούλια εκμετάλλευσης, καθώς και η ουσιαστικοποίηση και διεύρυνση των συμμετοχικών δικαιωμάτων του συμβουλίου εκμετάλλευσης. Στις αναπτύξεις του ο συγγραφέας αξιοποιεί με τον καλύτερο τρόπο την εμπειρία του από τη συνεργασία του με τα γερμανικά συνδικάτα. Σε ιδιαίτερη ενότητα (7ο κεφάλαιο) ασχολείται με τα συμμετοχικά δικαιώματα σε επίπεδο επιχείρησης. Εδώ αναλύεται εκτός των άλλων και το πρόβλημα της συνταγματικότητας της ισότιμης συμμετοχής των εκπροσώπων των μισθωτών στα όργανα της επιχείρησης. Το 8ο κεφάλαιο τέλος αφιερώνεται σε ένα κεντρικό θέμα των συλλογικών εργασιακών σχέσεων, τη συνδικαλιστική εκπροσώπηση των συμφερόντων των μισθωτών απέναντι στο κράτος (σελ. 592 - 611). Η συμμετοχή εκπροσώπων των συνδικαλιστικών οργανώσεων σε κρατικά όργανα, η διεύρυνση της κρατικής κανονιστικής εξουσίας σε βάρος της αυτόνομης συλλογικής ρύθμισης των όρων εργασίας, η άτυπη επιρροή του οργανωμένου συνδικαλιστικού κινήματος στις αποφάσεις των οργάνων των διαφόρων κρατικών λειτουργιών, η όσμωση συνδικάτων και κράτους και οι νομικές δυνατότητες για την επανάκτηση της αυτονομίας των οργανωμένων μισθωτών αποτελούν ζητήματα που επιφέρουν μεταβολές στη δομή του ερ-

γατικού δικαίου και θέτουν σε νέες βάσεις τις προοπτικές του.

Η σημαντικότερη επίδοση του συγγραφέα στο δεύτερο τόμο του εργατικού του δικαίου (*Das Arbeitsrecht* 2, 1986) είναι, εκτός από τη θεμελίωση του κοινωνικού δικαιώματος για εργασία, η θεματοποίηση των λεγομένων μη τυπικών σχέσεων εργασίας. Πρόκειται για όλες εκείνες τις σχέσεις στις οποίες υπάρχει απόκλιση από τα τυπικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σύμβασης εξαρτημένης εργασίας. Δανεισμός μισθωτών, ορισμένου χρόνου συμβάσεις εργασίας, μερική απασχόληση, ελαστική μερική απασχόληση. Σε συνθήκες οικονομικής κρίσης που συνοδεύεται από υψηλά ποσοστά ανεργίας οι εργοδότες αναζητούν ελαστικές μορφές απασχόλησης για να μπορούν να προσαρμόζουν τις νομικές τους σχέσεις στις μεταβαλλόμενες συνθήκες. Το αίτημα της εργοδοτικής πλευράς για μεγαλύτερη ελαστικότητα του εργατικού δικαίου έχει προκαλέσει τις σχετικά χλιαρές αντιδράσεις των συνδικαλιστικών οργανώσεων των μισθωτών, αφού δεν έχουν αναπτυχθεί εναλλακτικές στρατηγικές για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης. Παράλληλα και η διαθεσιμότητα των μισθωτών για στήριξη αγωνιστικών αντιπαράθεσεων βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα. Η ελαστικότητα στα θέματα του χρόνου εργασίας με το μορφή της μερικής απασχόλησης έχει οδηγήσει εκτός των άλλων και στη δημιουργία περιθωριακών ομάδων εργαζομένων στις εκμεταλλεύσεις. Οι τελευταίοι διαφοροποιούνται και συνδικαλιστικά από τους συναδέλφους τους, αφού οι μειωμένες αποδοχές τους, η εργασιακή ανασφάλεια και γενικά το μειονεκτικό τους status καθιστά απρόθυμους να συμμετέχουν σε εργασιακές διεκδικήσεις. Αυτή η διάσπαση σε σταθερό και μεταβαλλόμενο ή περιθωριακό προσωπικό αποτελεί ένα από τα πιο σοβαρά προβλήματα του συγχρόνου εργατικού δικαίου, πράγμα που νομιμοποιεί απολύτως την επιλογή του συγγραφέα να αναφερθεί διεξοδικά στα σχετικά ζητήματα (σελ. 760 - 819) (βλ. και Däubler, *Ein neues Arbeitszeitrecht*, *Kritische Justiz*, 1985, 362 επ.). Σημαντικές είναι και οι αναπτύξεις του συγγραφέα για την προστασία της προσωπικότητας των μισθωτών, που συγκροτούν ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο (σελ. 225 - 295). Σ' αυτό γίνεται μια πλούσια σε διαφοροποιήσεις προσέγγιση προβλημάτων, από τους κινδύνους που δημιουργεί η ηλεκτρονική συγκέντρωση και η ανεξέλεγκτη χρησιμοποίηση προσωπικών στοιχείων και πληροφοριών (*Datenschutz*) μέχρι την οργανική σύνδεση των δικαιωμάτων προσωπικότητας των μισθωτών με την πολιτική δίκη. Η προστασία της